UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S. Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica, Seu Libri, De Theologicis Disciplinis

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput XII. Solvuntur contrariæ opinionis argutationes.

urn:nbn:de:hbz:466:1-83642

Visual Library

III. ejusdem Epist. 8. *Qui plantat, & qui rigat unum sunt.* His locis, inquiunt, sermo est de voluntatis concordia, non de unitate substantiæ. Ergo idem est affirmandum de v. 30. cap. x. Evangelii Joannis.

13. Solutio 2. Resp. 1. Quidquid sit de aliorum locorum significatione, Evangelica verba præter unitionem consensus etiam substantiæ demonstrare unitatem, sive attendas Joannis scopum, qui est commonstrare Patri Filioque unam esse *manum* ac potestatem, ut paulo ante dicebam: sive cum Eugenio Carthaginensi in Fidei Professione ad Hunnericum, advertas non de voluntate sua Christum agere, sed absolute proferre, *Unum sumus*, non *Unum volumus*: sive cum Augustino in VI. de Trinit. cap. 3. nullibi inveniri in Scripturis dictum simpliciter, *unum sunt* de iis, quorum est diversa natura; quod observat quoque D. Thomas lectione in hunc locum quinta.

14. Solutio 2. Deinde singula expendam. Joannis XVI. 21. 22. non potest unitas designari naturæ. 1. Quod particula καθὼς, *sicut*, similitudinis nota est, non vinculum æqualitatis, ut Lucæ VI. 36. & Matth. V. 48. ubi non æqualitas perfectionis & misericordiæ Patris injungitur, sed præcipitur imitatio. Vide Orat. 3. contra Arianos Athanasium. II. Quia non petit Dominus, ut simus unum in natura humana, sed ut simus unum in Patre & Filio, *Ut & ipsi*, inquit, *in nobis unum sint:* quibus aperte significatur unitas charitatis & dilectionis. Vide de Augustinum in IV. de Trinit. cap. 9. III. Falsum est nos cum Deo sola voluntatis concordia necti, cum ipsi uniamur etiam quodam vinculo substantiali tum in Incarnatione, qua Verbum nostram sibi copulavit naturam, cum in Eucharistiæ Sacramento, in quo ejus corpore pascimur; ut disputant Cyrillus, & Hilarius: quorum sententiam accurate tractat insignis Theologus Cardinalis Gotti Quæst. 1. de Trinit. Dub. 2. §. 2. n. XXVIII. IV. Cum Ambrosio lib. IV. de Fide cap. 2. retorquetur Arianorum argumentatio. Nam nisi Christus se à creaturis separaret, non præmitteret, *Ut unum sint, sicut tu Pater in me, & Ego in te;* sed potius dicendum fuisset, *Sicut tu in nobis, & nos in te:* At Filius unit se Patri, & priora verba præmittit: Ergo Filius separat se à creaturis. Quod additur ex Act. IV. 32. & I. ad Corinth. VI. 17. & cap. III. 17. ita resolvitur ab Augustino in III contra Maxim. cap. 20. *Quando de rebus duabus, aut pluribus dicitur unus est, vel una est, & additur quid unus, vel quid una; & de his, quæ sunt unius substantiæ dici potest. Diversæ sunt enim substantiæ spiritus hominis, & spiritus Domini, & tamen dictum est, Qui adhæret Domino, unus Spiritus est: Unius autem substantiæ sunt animæ hominum, & corda hominum; de quibus dictum est, Erat illis anima una, & cor unum. Ubi autem dicitur de duobus, aut pluribus, unum sunt, nec additur quid unum sint, non diversæ intelliguntur, sed unius esse substantiæ: sicut dictum est, Qui plantat, & qui rigat unum sunt: Et, Ego & Pater unum sumus.*

15. Solutio 3. Addam ego *Animam, spiritum, & cor* frequenter accipi in Scripturis pro motu animæ, & desiderio. Ita *anima* accipitur Genes. XXIII. 8. *Si placet animæ vestræ*, & Joan. X. 24. *Quousque animam nostram tollis?* Ita *spiritus* Num. XIV. 24. *Caleb plenus alio spiritu secutus est me.* Et ad Rom. XI. v. 8. *Dedit illis Deus spiritum compunctionis.* Ita & *cor* Deut. XXIX. 18. *Cujus cor adversum est à Domino.* Et Matth. VI. 21. *Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.* Sunt exempla hujusmodi frequentissima. Quid ergo stupent hæretici, si præfata testimonia de unione voluntatis explicamus, & non item alia, ubi neque anima, neque spiritus, neque cor memorantur? Plura alia argumenta tractant Theologi; sed nos ea fusiori stylo complexi sumus, quæ valeant quempiam convincere, dummodo non sit in errore cæcus, & pertinax.

CAPUT XII.

Solvuntur contrariæ opinionis argutationes.

SUMMARIUM.

à num. I. usque ad 33. deteguntur fallaciæ hæreticorum.

I. Objectiones solvuntur de Consubstantialitate Veri

LATEBRAS Transylvanorum tentavimus: ubi hæretici plurium errorum portentis hæresim pernicioſiſſimam tutantur, Christum & verum Deum, & Unigenitum Patris, & Divino honore dignum confitentes, & tamen æter-

Objectio 1.

æternum, & genitum ex substantia Patris, Deumque altissimum denegantes. Horum autem tergiversationes tantæ sunt, ut nullus error pari machinationum numero propugnetur: quas & Crellius in libro de uno Deo Patre, & Socinus contra Volanum, & Wiekum, & Joannes à Wolzogen ex Calvinista novus Samosatenicus, & alii copiosis Voluminibus editis, Satana magistro, invenerunt. Adversus harum machinarum fragorem nos ipsos valido præsidio munivimus. Nunc jungunt se Arianis, eorumque armis nos iterato certamine lacessire non desinunt: atque hæc objiciunt. 1. Ipse Filius Joannis XIV. 28. profitetur se Patre inferiorem, dicens: *Pater major me est.* Itaque non est Patri consubstantialis.

2. Solutio. Resp. dist. antec. profitetur se inferiorem Patre ratione humanitatis assumptæ, concedo: ratione personæ ac naturæ, cui copulavit humanam, subdistinguo, profitetur se minorem origine, concedo; minorem potestate aut substantia, nego. Quippe si Patre hoc pacto esset minor, quomodo eodem cap. v. 9. dixisset: *Qui videt me, videt & Patrem?* Quomodo verum est, quod scripserat Joan. cap. v. 18. *Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo?* Quomodo cap. XVI. 15. ait ipse Filius: *Omnia quæcunque habet Pater mea sunt?* si omnia Patris, ut arguit 1. de Trinit. Victorinus, sunt & substantia, & potestas, & dignitas. Quomodo denique ait Apostolus ad Philipp. II. *Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo,* videlicet, rem alienam non usurpavit, dum se Patri suo fecit coæqualem? Itaque in hac Scripturarum sanctarum diversitate, ad diversam Christi naturam est recurrendum, ut ait Augustins II. de Trinit. cap. 1. *Filius est æqualis Patri secundum formam in qua erat, & minor Patre secundum formam servi, quam accepit.* Id priori distinctionis nostræ membro complexi sumus. Nam in altero Patrum Græcorum indicata est responsio, qui dicunt Filium minorem Patre secundum *habitudinem* causæ, eoquod Pater origo sit filii, ut loquitur in 1. adversus Eunomium Basilius, Orat. v. Gregorius Nazianzenus, & hom. 75. Chrysostomus. In quorum scriptis advertendum est nomen causæ ac principii indiscriminatim usurpari, quod usitatissimum est Græcis omnibus. Videtur tamen mihi verior sententia Latinorum, qui dicunt Filium se minorem feciisse Patre propter humanitatem; primo, quia inquit Christus: *Gauderetis utique quia vado ad Patrem; quia Pater major me est.* At ad Patrem ibat non ratione divinitatis, secundum quam nunquam à Patris gloria recessit, sed ratione duntaxat humanitatis. Deinde quia nullibi scriptum est Patrem esse majorem Spiritu Sancto, aut Spiritum Sanctum minorem Patre, quia Spiritus non sic creaturam assumpsit, sicut à Verbo assumpta est natura hominis; inquit Augustinus in 11. de Trinit. cap. 6. Hæc tamen salva Græcorum Patrum dignitate dicta sint.

3. Instantia fausti socini. Obstrepit Faustus Socinus in Animadvers. ad Theses Collegii Posnanienſis pag. 437. Continent hæc affirmantia verba *Pater major me est*, aperte negationem hanc, *Ego non sum tam magnus, ut Pater.* Atqui simpliciter de Persona quapiam nullo pacto quicquam negari potest, quod ei secundum aliquam naturam conveniat. Ergo nullo pacto negari potest Filium esse tam magnum ut Pater, si Filio id secundum aliquam naturam competeret. Probatur minor. Nemo simpliciter negaverit hominem quantum esse, quia ejus anima revera non sit quanta: satis est enim, si ejus corpus sit quantum, ut revera est. Ergo similiter si Christus secundum divinitatem tam magnus esset ut Pater, nullo Pacto id simpliciter negari potuisset; quamvis revera secundum humanitatem tam magnus non sit.

4. Solutio. Resp. nego *suppositum* minoris: non enim de Persona Filii simpliciter negatur, quod sit tam magnus ut Pater; quomodo nec simpliciter affirmatur illum Patre minorem esse: sed cum duplici constet natura, secundum unam æqualem, secundum alteram minorem Patre pronunciamus. Ita nemo simpliciter negat hominem esse quantum, licet quanta non sit ejus anima, quia cum homo constet ex anima & corpore, quantus est ratione corporis, non quantus ratione animæ. Quare concedo consequentiam, & retorqueo argumentum: Ex quo homo sit quantus ratione corporis, non sequitur quin sit spiritualis ratione animæ; & absque ulla contradictione vera est utraque propositio, *homo corporeus est, homo spiritualis est.* Igitur ex quo Christus sit minor patre secundum humanitatem, non infertur quin sit æqualis Patri secundum divinitatem: & vera est enunciatio, *Ego & Pater unum sumus,* vera & altera, *Pater major me est.*

5. Instantia Wolzogeni. Instat Wolzogenius in libro de *Utili lect. novi Testam.* p. 328. Dici nequit, Christum nec conceptum esse de Spiritu San-

Sancto, nec natum ex Virgine, nec creviſſe, nec ediſſe, nec bibiſſe, nec fleviſſe, non mortuum, non reſuſcitatum, nec alia innumera, quod ei nihil horum competat ſecundum Divinam naturam. Ergo neque dici poteſt eſſe æqualem Patri, extitiſſe ab æterno, creaſſe mundum, fuiſſe in cælo antequam naſceretur ex Virgine, & alia hujus generis, quia nihil horum ei competit ſecundum naturam humanam.

6. Reſp. nego conſequentiam. Cum
Solutio. enim Chriſtus ſit ex duplici natura compoſitus debent de eo affirmari quæcunque utrique naturæ conveniunt, quomodo de homine qui conſtat ex corpore & anima, affirmatur quod ſit corporeus, & quod ſit ſpiritualis. Quare dici nequit Chriſtum nec conceptum eſſe, nec mortuum; quia id ei competit ſecundum naturam humanam; & dici nequit non eſſe æternum, non eſſe Deum altiſſimum, non eſſe Conditorem ſæculorum, quum id illi competat ratione divinitatis.

7. Dices: Multa alia ſunt ſacrarum lite-
Inſtantia. rarum loca, quibus Filii cum Patre oſtenditur inæqualitas. I. Petitur ex Jo. v. 19. ubi Chriſtus ait: *Non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi videat Patrem facientem.* Et v. 30. *Ego nihil poſſum à me ipſo facere.* Quomodo igitur Filius poteſt eſſe ſummus Deus? II. Id illa loca confirmant, in quibus Chriſtus oſtendit ſe non eſſe auctorem ſuæ doctrinæ; ut cum inter alia inquit Jo. VII. 16. 17. *Doctrina mea non eſt mea, ſed ejus qui miſit me.* III. Huc ſpectant ea loca, quibus teſtatur ſe miſſum à Patre Jo. III. 16. ab ipſo accepiſſe mandata Joan X. 18. ad Patrem fudiſſe preces Joan. XVII. I. IV. Accedunt loca, quibus Filius vocat Patrem Deum, ac Dominum ſuum, ut XX. 17. *Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum, Deum meum, & Deum veſtrum.* Et Paulus I. ad Corinth. 3. 23. ait: *Chriſtus eſt Dei.* V. Fatetur etiam Salvator ſe habere aliam voluntatem à Patre, Matth. XXVI. 39. *Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.*

8. Reſp. Hæc, quæ olim Ariani, nunc
Solutio. Sociniani opponunt, Divinitati Salvatoris noſtri non adverſari. Ad I. enim Reſp. cum Gregorio Nazianz. lib. IV. Theologiæ: Filium non poſſe à ſe facere quicquam, quia una eſt Patris ac Filii poteſtas, una, eademque operatio. Quæ reſponſio conſtat ex verbis immediate ſequentibus: *Quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius ſimiliter facit;* atque etiam ex præcedentibus: *Pater meus usque modo operatur, & ego operor.* Vide & Ambroſium lib. IV. de Fide cap. 3. Poſſumus textum etiam de Filio, ut homine, exponere.

Arguit Wolzogenius: Si Filius videre 9.
debeat Patrem facientem, Pater erit Inſtantia
norma & regula Filio. At qui ſe in ope- Wolzogenii.
ribus ſuis ad normam & regulam alterius componit, non eſt Deus ſummus: Ergo Filius Deus ſummus non eſt.

Reſp. diſt. majorem. Si Filius videre Solutio I.
debeat Patrem facientem, ut diſcipulus artificem, à quo docetur, conc. Si videre illum debeat, ut unigenitus Patrem, à quo per generationem accipit eſſentiam ac ſapientiam; nego. Vide Gregorium Nyſſenum lib. contra Eunomium XII. ubi explicat omnem operationem Filii ad formam operationis Paternæ, ſimilitudine imaginis eamdem motionem habentis cum ſuo archetypo, dum ſe contemplatur in ſpeculo.

Quod ſecundo objicitur, nullius eſt 10.
momenti. Quærit enim Tract. in hunc Solutio 2.
locum S. P. Aug. Si mea, quomodo non mea? Si non mea, quomodo mea? Brevis reſponſio: mea, quia ſum Dei Verbum, ac Sapientia. Non mea, quia non à me originaliter profecta. Sicut enim Filius Dei eſſe ſuum habet à Patre, ita quidquid ejus eſt, ſive vita, ſive ſcientia, ſive operatio ſimiliter eſt à patre. Propterea etiam appellat doctrinam Patris, ne credatur per humanam induſtriam comparata. Aut loquitur ex hypotheſi, & ſenſu Judæorum, qui opinabantur ipſum diverſum voluntate ac doctrina à Patre, ſuam facere voluntatem, & doctrinam ſuam ſpargere; cum una ſit ipſius ac Patris voluntas. Et quidem ſæpiſſime negativæ propoſitiones in ſacris libris non negant ſimpliciter, ſed ſecundum hypotheſim, & cogitationem eorum, ad quos dirigitur ſermo: ut Joan I. 21. Baptiſta negavit ſe eſſe Prophetam, & Eliam, ſcilicet eo modo, quo intelligebant Judæi, cum eſſet revera Propheta, & etiam ſpiritu & virtute eſſet Elias. Hæc poſtrema reſponſio non patitur inſtantias Sociniano-rum;

Nam urget Wolzogenius: Si Filius 11.
tantum doctrinam ſuam retuliſſet ad Pa- Inſtantia
trem, potuiſſet intelligi eum una cum Wolzogenii.
Patre eſſe illius auctorem: At negat eam ſuam eſſe, & ſoli Patri eam adſcribit. Ergo non eſt auctor ſuæ doctrinæ.

Itaque reſpondeo diſt. minorem: Ne- Solutio I.
gat ſecundum hypotheſim Judæorum, concedo: negat ſimpliciter; nego. Aut dico negare ſe auctorem eſſe doctrinæ, quatenus illam habet à Patre.

12. Solutio 2. Ad testimonia tertio producta Resp. S. P. Augustinus lib. contra Serm. Arianorum cap. VI. *His testimoniis Sanctarum Scripturarum, quid persuadere conantur, nisi propterea Patris & Filii diversas esse naturas, quia obediens Patri ostenditur Filius? Quod tamen de hominibus non utique dicerent: neque enim si homo filius homini Patri sit obediens, ideo amborum diversa natura est.* Fuit ergo Filius missus à Patre, eique obediens spectata natura humana, neque sive missio, sive obedientia probant necessario inæqualitatem personæ.

13. Instantia Wolzogenii. Instat Wolzogenius: Mandata accepit Christus à Patre, quatenus legatus ipsius fuit: Legatum autem statuunt Christum Trinitarii, in quantum Deus est: Igitur Christus in quantum Deus, Patris mandato subjicitur.

Solutio 1. Resp. dist. minorem. Statuimus nos Christum legatum Patris secundum Divinitatem, ita ut divinitas sit *forma*, quæ Mediatoris nostri obedientiam ac mortem reddiderit summe dignam; concedo: ita ut Mediator ac Redemptor noster secundum formam Dei fuerit Patri subjectus, mortemque subierit; nego. Præterea mandatum Patris etiam ad Filii Verbum, & βελημα, ut cum Augustino explicat Petavius in VI. de Trinit. cap. IV. n. 5.

14. Solutio 2. Ad quartum duppliciter S. P. respondet, 1. in priori libro de Trinit. cap. VII. *Patrem etiam Deum esse unigeniti filii, quoniam factus est homo, & natus ex fœmina.* II. Tract. in Joan. CXXI. *Non ait, Patrem nostrum: aliter ergo meum, aliter vestrum; natura meum, gratia vestrum. Neque dixit Deum nostrum: ergo & hic aliter meum, aliter vestrum; Deum meum, sub quo & ego homo sum; Deum vestrum, inter quos & ipsum Mediator sum.*

15. Instantia Wolzogenii. Wolzogenius insurgit: Deum alicujus esse hebraica phrasi significat benefactorem esse alicujus, ut constat ex cap. XX. Lucæ. v. 38. Ergo quod Christus Patrem Deum suum vocat, ex eo validissime probatur non esse Deum summum, sed beneficio Patris fuisse à mortuis suscitatum.

Solutio. Resp. Transs. ant. quippe Lucas ait Deum non esse mortuorum, hoc tantum sensu, quod omnia illi vivant, faciantque verbum ipsius: & nego consequentiam; Nimirum Deus summus assumpsit naturam humanam, in quam potuerunt Patris beneficia diffundi. Verba Matth. XXVI. 39. probant tantummodo fuisse in Christo duplicem voluntatem, & in humana naturale desiderium propriæ vitæ, quæ tamen perfecte rationi subesset, neque cum deliberata voluntate pugnaret. At de his in libris de Verbi Incarnatione, adversus Monothelitas.

16. Objectio 2. Opp. 2. Summus Deus habet essentialem bonitatem, plenitudinem potestatis, perfectissimamque scientiam: Hæc non habet Dei Filius. Ergo Dei filius non est ille verus ac summus Deus. Prob. minor; Matth. XIX. 17. dum vocaretur Filius Magister bonus, ait: *Quid me dicis bonum? nemo bonus, nisi unus Deus.* Item cap. XX. 23. respondit filiis Zebedæi: *Sedere ad dexteram, & sinistram non est meum dare, &c.* Rursus de extremo judicii die cap. XXIV. 36. inquit: *De die autem illo, & hora, nemo scit, neque angeli cælorum, nisi solus Pater.* Igitur Filius, neque bonitatem Divinam, neque summam potestatem, neque plenitudinem habet sapientiæ.

17. Solutio. Resp. nego min. quandoquidem Christus se bonum appellat Jo. X. 11. 14. sibique collatam omnem potestatem in cælo, & in terra, testatur Matth. XXVIII. 18. In ipso etiam omnes thesauros sapientiæ, & scientiæ esse absconditos ait ad Coloss. II. 3. Apostolus. Quare ad 1. vera est responsio Gregorii Nazianz. Orat. 36. & Augustini in III. contra Maxim. Christum juveni sic occurrisse, *Quid me dicis bonum?* quasi diceret: Si me arbitraris purum hominem, cur bonum appellas? Si bonum fateris, oportet ut Deum credas, cum solus Deus sit vere bonus, & omnis boni fons & origo. Quibus non propriam negat bonitatem, sed adolescentis fidem attollit.

18. Instantia Wolzogenii. Insistit Wolzogenius: longe aliter Christus argumentatur; nempe sic: Solus Deus altissimus est bonus: Ego non sum Deus Altissimus; Ergo ego non sum bonus.

Solutio 1. Resp. dist. min. Inquit Christus, Ego non sum Deus altissimus revera & in me ipso; nego. Ait, non sum Deus Altissimus in sensu illorum, qui me tanquam legisperitum, hominemque purum interrogant, concedo. Vide supra responsionem nostram ad v. 16. cap. VII. Joan. & Chrysostomum in hunc locum, qui observat Christum interrogari, quasi unum quempiam legis Magistrum.

19. Solutio 2. Alter locus cap. XX. 23. quamquam cum Aug. in 1. de Trinit. cap. XII. possit exponi, quod regnum dare non sit humanæ potestatis; melius cum eodem S. P. in Ps. CXXVI. ita explicatur. Meum non est dare superbis, qui illud petunt aut terrenum, aut jure consanguinitatis; sed meum est dare humilibus, quibus paratum est à constitutione mundi,

ut

ut supra cap. xxv. 34. Quibus verbis filios Zebedæi à studio φιλοπρωτείας ad humilitatem revocavit: *Quid est*, inquit, S. P. *non est meum dare vobis? non est meum dare superbis; hoc enim adhuc erant.* Habemus ex parte consentientem Socinianum, qui pag. 346. ait: *Sensus est, non est meum dare præter eos, quibus paratum est à Patre meo.*

20. Instantia Wolzogenii. Sed inquit: Eccur Christus non haberet potestatem regnum istis duobus dare, si Deus summus esset? Et cur non dixit potius: Sed quibus à me, vel à Patre meo, & à me paratum est?

Solutio 1. Respondeo, Deum summum non habere potestatem dandi regnum superbis, quia illud paravit humilibus. Paratum vero à Patre, quoniam is fons est summi imperii ac potestatis; quam sibi competere diserte Filius testatur Lucæ xxii. 29. Neque dicendo, *à Patre*, excludit se ipsum, qui Jo. xvi. 15. ait: *Omnia, quæ habet Pater mea sunt.* Imo quod apud Matth. dicitur *paratum à Patre*, Marci x. 40. legitur absque Patris mentione. Meminit quoque Patris, ut ostenderet, etiam Patrem, cui est una cum Filio voluntas, non petitionibus deferre regnum, sed meritis.

21. Solutio 2. Postremæ objectionis ex cap. xxiv. Matth. 36. missis variis responsionibus, quas erudite persequitur Petavius lib. 2. cap. 3. hæc solutio sit. Nescit Filius diem judicii, ut singularis persona est, & Deus homo plenus gratiæ & veritatis, nego. Nescit, ut Caput Ecclesiæ, in quantum non debet diem illum manifestare, ut homines continuo adventum Judicis formident; conc. Qui legislatoris aut judicis officio fungitur, dicit se nescire quidquid nefas est revelare. Nec mentitur tamen, quamvis ut singularis persona noverit, quæ à se ignorari fatetur. Ita judex ait se nescire rei crimen: ita Confessarius pœnitentium peccata. Recte Augustinus in 1. de Trin. cap. 12. *Hoc enim*, inquit, *nescit, quod non ita sciebat, ut tunc discipulis indicaret.*

22. Instantia. Dicet hæreticus: hoc pacto etiam Pater, qui nobis diem judicii non revelavit, illam diem dicendus est ignorare.

Solutio. Resp. nego assumptum; nam Pater revelavit Filio; nec ipse officio enunciandi aliquid, aut legatione apud homines fungitur: quod munus est Filii.

23. Objectio 3. Opp. 3. Ille non est Deus altissimus, qui gratia divinitatem obtinuit. At Filius gratia adeptus est divinitatem. Ergo Filius non est Deus altissimus. Minor prob. 1. ex Epist. ad Philipp. ii. 9. *Donavit illi nomen, quod est super omne nomen.* ii. Ex Epist. ad Hebr. v. 5. *Christus se ipsum non glorificavit, ut Pontifex fieret.* iii. Jo. v. 22. *Pater omne judicium dedit filio.* iv. Ex Act. 2. 36. *Dominum eum, & Christum fecit Deus.* v. Ex 1. ad Corinth. 1. 30. *Factus est nobis sapientia à Deo, & justitia, & sanctificatio, & redemptio.* vi. Ex Apocalyp. v. 12. *Dignus est agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & divinitatem, &c.* Itaque Filius & nomen, & gloriam, & judicium, & sapientiam, & Redemptoris characterem, & divinitatem ipsam munere, & beneficio Dei Patris obtinuit.

24. Solutio. Resp. nego minorem. Ad probat. dico: Filium hominis factum fuisse Dominum ac Deum, sapientiam, sanctificationem, & redemptionem nostram, quando Verbum caro factum est; ita ut hæc omnia sint & naturalis proprietas, & beneficium. Quippe si humanam natutam spectas ante Incarnationem Divini Verbi, quemadmodum gratia est ipsius assumptio, ita est gratia quidquid ad ipsam Incarnationem consequitur. At ex quo Verbum factum est caro, transiit jure naturali ad filium hominis quidquid Verbum erat, divinitas, sapientia, potestas, & rerum omnium dominium. Ita ergo Christus ratione humanitatis factus est Deus, quia humana natura nexu substantiali ad jura divinitatis transivit. Prædestinatus est autem Christus, ut homo, ad tantam nominis exaltationem etiam propter passionis humilitatem; qua gloriam promeruit, ut per crucis mortem & obedientiam singularem acquireret, quod jure hæreditario suum erat. Decretum enim fuerat, ut pateretur, & ita intraret in gloriam suam. Neque enim absque passione glorificatus esset titulo Redemptoris, aut factus esset caput Ecclesiæ, quam acquisivit sanguine suo; licet sine passione absolute potuisset glorificari in sua persona, & jam à primo conceptionis instanti Patris sui frueretur contuitu. Hac ratione Agnus occisus accepit virtutem & divinitatem, quia merito passionis suæ habuit potestatem divitias misericordiæ, & dona Spiritus Sancti hominibus largiendi. Sic in Apocalypsi v. 12. ubi legimus *divinitatem*, habet Græcus, καὶ πλοῦτον, & *divitias*, sensu non malo. Imo suspicatur qui Estii prosequitur Commentaria, pro *divinitatem*, olim scriptum *divitatem*, quomodo legitur apud Gellium lib. iv. cap. 1. *divitare.* Sed quæ vix attigi, erunt studiosis, post assiduam Sacrorum interpretum lectionem, vulgatissima.

25. Objectio 4. Opp. 4. Verbum in ea quoque substantia, in qua ante Incarnationem præextitit, creatura est. Non est ergo Patri consubstantialis. Prob. antecedens. I. Ex Prov. VIII. 22. *Dominus creavit me initio viarum suarum.* II. Ex cap. XXII. Matth. 18. *Ecce servus meus electus, quem elegi.* III. Joannis I. 15. *Qui post me venturus est, ante me factus est.* IV. Eadem verba Joannis I. 3. *Omnia per ipsum facta sunt*, demonstrant, Verbum esse instrumentum productum à Patre, ut eo in mundi creatione uteretur. Hæc Ariani.

26. Solutio I. Resp. nego ant. quod non probant producta Scripturarum Sanctarum loca. Primum enim ex cap. VIII. Prov. 22. quod nos ad Divinam Verbi naturam fatemur esse referendum, licet Athanasius Orat. 3. contra Arianos accipiat pro humana, ob triplicem causam frustra nobis objicitur. Nam legendum est: *Dominus possedit me:* non, *Dominus creavit;* cum id habeat latina versio, & fons hebraicus, יהוה קנני, & Græcis facile fuerit substituere κύριος ἔκτισέ με, *Dominus creavit me*, pro, κύριος ἐκτήσατο με, *Dominus possedit me*, ut non solum Aquila animadvertit, sed etiam hæresi 69. Epiphanius. At *possidere* generationem, non creationem significat, ut Gen. IV. 1. *Possedi hominem per Deum.* Dein admissa Græcorum lectione, quæ minime antiquis Patribus displicuit, nego verbum κτίζειν, *creare*, solum dici de rebus quæ producuntur ex nihilo, cum & filii, & Magistratus, & urbes κτίζεσθαι dicantur, & Græcum verbum aliquando gignere, aliquando creare, aliquando constituere, aliquando condere significet; ut demonstrat lib. contra Adv. legis S. Augustinus. Præterea hoc verbo κτίζειν pro *creare* accepto, non repugnat Dei Sapientiam dici creatam, quatenus quidquid creatum est habet in Dei Verbo rationem sui: quomodo in domo dicimus productam ideam artificis. Quod & explicat S. Pater in VII. de Trinit. cap. 3. & stylo parabolico congruit. Sed ad primum responsum est: pergamus itaque ad reliqua.

27. Solutio. 2. Cap. XII. Matth. concedo hæreticis hanc lectionem, *Ecce servus meus*, tametsi tam Græcus, quam Latinus legat *puer meus.* Siquidem & παῖς pro δοῦλος, & *puer* pro *servus* sumitur aliquando, quomodo utrumque notat hebraicum נער. Sed Isaiæ 42. 1. non habet Hebræus נער *puer*, sed עבדי, *Servus meus*, Quare non video, cur quidam Theologi detrectent concedere Christum dici servum, quod neque Græca, neque Latina Biblia id habeant; si utrumque sensum patitur & Latinum *puer*, & Græcum παῖς. Nego tamen Filium dici servum ex conditione personæ, cum dicatur duntaxat propter obiedientiam humilitatis. Imo Esaias loquitur ad literam, aut de toto populo Judaico, ut vertunt LXX. aut de se ipso, ut aliis placet, & ejus verba sublimius in Christo fuerunt impleta, cujus figuram aliquam ipse gesserat. Quapropter ex quo Matthæus pronuntiet verba Esaiæ, non sequitur hunc, & Christum æquali modo esse servum, sed Prophetam conditione, Christum obedientia. Atque cum his cohæret sententia Patrum, qui docent nunquam Christum in rigore, ac proprietate verborum *Servum* dici.

28. Solutio 3. Verborum Joannis cap. I. 15. sensus est, *Factus est ante me*, scilicet, antepositus & prælatus est mihi, quia cum æternus sit & me præcedat ætate, debet etiam præcedere dignitate. Nam sequitur: *Quia prior me erat*, Græce ὅτι πρῶτός μου ἦν. Alioqui si priora verba significationem habent creationis, sensus erit, *Ante me creatus est, quia ante me creatus est:* sententia nullo digna Scriptore. Memoravi autem lectionem Græcam, quod πρῶτος etiam Dominum & Principem denotet; unde hoc loco prærogativa simul ostenditur temporis, & potestatis.

29. Solutio 4. Versus 3. In caput recidit Arianorum. Ait enim Augustinus tract. I. in Joan. *Quomodo potest fieri, ut Verbum Dei factum sit, quando Deus per Verbum fecit omnia? Si & Verbum Dei ipsum factum est, per quod aliud Verbum factum est? Si hoc dicis, quia hoc est Verbum Verbi, per quod factum est, illud ipsum ego dico unicum Filium Dei. Si autem non dicis Verbum Verbi, concede non factum, per quod facta sunt omnia.* Vide quæ cap. VIII. diximus ad 2. Opp. Falsum est autem quod ajunt Ariani particulam διὰ, *per*, significare ubique causam instrumentalem, cum sæpenumero denotet effectricem & principalem, ut Genes. IV. *Possedi hominem per Deum*, & Prov. VIII. *Per me reges regnant.* Vulgaribus hisce exemplis addo unum singulare, Oseæ cap. I. 7. *Salvabo eos in Domino Deo suo:* ubi est in Hebræo, ביהוה *Per Jehova.* Dixi singulare exemplum, quo & Filii divinitas ex principali Dei nomine confirmatur; & per affixum *Per* penitus objectio diluitur.

30. Objectio 5. Eunomii. Opp. V. Argumenta Eunomii à ratione petita: quorum I. est, Dei proprietas

prietas est esse *ingenitum*; Filius *ingenitus* non est: Ergo Filius non habet Dei proprietates. Alterum, Filius est similis Patri: similitudo est inter plura, quæ sunt diversæ substantiæ: ergo diversæ substantiæ sunt Filius ac Pater. Tertium, Pater est persona Divina: Filius non est Pater: Ergo Filius non est Divina persona.

31. Solutio. Resp. ad 1. dist. majorem: *Ingenitum* scriptum Græce unico N. ἀγέννητον, quod significat *non factum*, & *non creatum*, est proprietas Dei, conc. scriptum geminato N. ἀγέννητον, quod significat *non natum*, *non genitum*, subdist. est proprietas personæ, conc. naturæ, nego. Vide Cyrillum lib. XI. Thes. cap. 1. & D. Thomam 1. part. qu. XXXIII. art. 4. ad 2. Ad alterum dist. majorem. Filius est similis Patri secundum identitatem substantiæ, conc. secundum qualitatis proprietatem nego. Lege Basilium Epist. ad Cæsarienses 141. Ad tertium dist. pariter majorem: Pater est persona Divina, & nomen Patris significat divinitatis substantiam, nego: significat *habitudinem* & relationem, conc. Ita lib. 3. Theologiæ Nazianzenus. Hæc omnia constant ex dictis cap. X. præcedenti.

32. Instantia. Oppones ultimo. Filius est Verbum & sermo Patris: Ergo non est Patri consubstantialis. Prob. conseq. Augustinus lib. VII. de civit. Dei cap. XIV. & Arnobius lib. IV. pag. 62. demonstrant Mercurium non esse Deum, si est sermo: *Si Mercurius*, inquit S. Pater, *ipse sermo est; etiam ipsis* (Ethnicis) *confitentibus Deus non est.* Si ita licet argumentari, cur fas non erit Arianis arguere, Si Verbum sermo est, ergo ipsis Catholicis confitentibus Deus non est?

33. Solutio. Resp. dist. ant. Filius est *sermo* prolatitius contextus syllabis, & foras erumpens, nego. Est *sermo* vivus, subsistens, & intus permanens, concedo. Dei Filius appellatur Verbum, quia mente gignitur, & habet quamdam cum Verbo nostro similitudinem, de qua legendus Augustinus tract. in Jo. XIV. Melius autem dicitur Verbum, & λόγος, quam sermo; quum sit eadem Patris ratio, & intelligentia, ut priori nomine significatur. In Deo autem ratio à substantia nequit separari: unde si Filius est Verbum & ratio Patris, non potest aliam habere naturam. Quod ergo Filius Verbum est, non tollit ejus divinitatem, sed comprobat. Non valet id de exteriori sermone, qui syllabis formatur, & ore profertur, nec subsistit, sed transit; adeoque non est substantiale Verbum, sed qualitas adventitia. Porro Augustinus & Arnobius citatis locis observant Mercurium sermonem esse foris personantem, & ore labiisque prolatum. Audias Augustinum: *Quod si sermo dicitur esse Mercurius, sicut illa, quæ de eo interpretantur, ostendunt, (nam ideo Mercurius dicitur appellatus, quasi medius currens, quod sermo currat inter homines medius: ideo alas ei in capite & pedibus ponunt, volentes significare volucrem ferri per aera sermonem: ideo & mercibus præesse, quia inter vendentes & ementes sermo sit medius: ideo nuntium dictum, quoniam per sermonem omnia cogitata nuntiantur;) si ergo Mercurius ipse sermo est, etiam ipsis confitentibus Deus non est.* Scribit Arnobius similia. Quare validissima est horum argumentatio, cum nequeat esse Deus sermo humanus, prolatitius, transiens, per medium currens, ut fingitur esse Mercurius. At dum Arianus cum suo ductore in Thalia, argumentatur, *Si Filius est Verbum prolatitium, vocis strepitus, & ipsa Dei jussio, Deus non est;* ex falso antecedenti falsam infert consequentiam, quum Filius Dei non sit tale Verbum, ut demonstrat Oratione 3. Athanasius. Hæc dixi, ut appareret quam inscite Joannes Phereponus in Appendice Augustiniana p. 580. scripserit: *Miror non timuisse Augustinum, ne sibi objiceretur quod passim habet de Verbo; nam similis objectio potuit fieri, responsioque Augustini pariter eludi.* Sed hanc censoriam Phereponi animadversionem Lamindus Pritanius in libro III. de Ingeniorum moderat. cap. ultimo, alique viri doctissimi castigarunt.

CAPUT XIII.

An Synodus Nicæna jure definierit Filium esse Patri OMOOΥΣΙΟΝ.

SUMMARIUM.

1. & 2. Exponitur status quæstionis
3. Propugnatur vocabulum ὁμοούσιον rite à SS. Nicæna Synodo fuisse receptum, & Symbolo additum.
4. usque ad 14. inclusivè exsibilantur argutationes hæreticorum.
15. Redditur ratio, cur Patres Nicæni non probarint vocabulum ὁμοούσιον.

ARIA-